

Mayalääketiede

MINNA KEITU

Tutkijoiden määritelmänä voidaan pitää A. Pisquiyn määritelmää ”Mayalääketiede on mayakulttuurille ominainen kokonaisuus ajatuksia ja käytäntöjä diagnosoimaan, ennaltaehkäisemään, hoitamaan ja parantamaan sairauksia, kulttuurin käytännön mukaan. Voidaan lisäksi sanoa, että mayalääketiede on lääketieteellinen hoitomuoto, sisältäen kaiken tarvittavan, jotta sitä voidaan kutsua lääketieteeksi.”

Mayakansat elävät Etelä-Meksikon, Guatemalan, Belizen, Hondurasin ja El Salvadorin alueilla. Mayat puhuvat 40:ä eri mayakieltä ja ovat säilyttäneet monia perinteitään koskemattomina. Yksi näistä perinteistä on mayalääketiede. Alue on monikulttuurista ja mayat kuuluvat monilla alueilla riistettyyn kansanosaan huolimatta siitä, että esimerkiksi Guatemalassa mayoja on yli 60% väestöstä. Siinä missä valkoinen väestönosa tai ladino (valkoisen ja latinalaistautaisen jälkeläinen) luottaa tavanomaiseen valtiollisen koululääketieteen palveluun, mayaväestö käyttää paljon yhteisöidensä perinteisten mayalääketieteen harjoittajien palveluita. Tapaamani mayat sanoivat usein, että tavallisissa vaivoissa kuten flunssa tai vatsakipu he voivat mennä lääkärin vastaanotolle, mutta kun on kyseessä oikea vaiva (vakava tila), niin he hakeutuvat H-menin hoitoon. Guatemalassa mayaväestöllä on myös oma oikeusjärjestelmänsä ja mayaväestö on kansallisen järjestelmän kanssa tekemisissä vain, jos riita koskee mayan ja ladinon/valkoisen keskinäistä ongelmaa.

Mayalääketieteen historiaa

Mayalääketieteen historiaa ja menetelmiä, sekä sen käyttöä nykyaikana on tutkittu tiedemiesten toimesta jo 1800-luvulta lähtien Meksikossa Yucatanilla, Belizessä ja Guatemalassa. Arkeologisten löytöjen innoittamat teesit ja Cortezin joukkojen kirjoittamat aikakirjat eivät aina ole todentaviksi kulttuurieroista johtuen. Monikkaan tutkijoista ei ole keskustellut mayojen kanssa heidän näkemystään. Codex Barberini - azteekkien kasvikirja vuodelta 1552 on azteekkilääkärin kirjoittama ja kuvittama kirja kasveista ja niiden käytöstä. Maya- ja azteekki-kulttuurit sekoittuivat 700 jaa jälkeen, jolloin on todennäköistä,

että mayojen käyttämiä kasveja on ollut myös azteekki-kasvikirjassa. Espanjalaisen valloittajien ennakkoluulot ja asenteellisuus kuitenkin esti mayalääketieteen laajemman käytön. Osa lääkkeistä, joita valloittajat alkoivat käyttää uudessa maailmassa kuten kiniinipuun kuori kuumeoireiluun ja tupakka masennusoireisiin tai mineraalit ja kristallit, vietiin Eurooppaan uusina lääkkeinä, joita käytettiin valloittajien omien näkemysten mukaisesti. Kohtaamansa riiston ansiosta mayat eivät ole olleet halukkaita kertomaan tietoaan ja usein poliittisten syiden vuoksi, tietoa pitkälle kehittyneestä ja tehokkaasta mayalääketieteestä ei ole haluttu tuoda julkisuuteen. Uuden ajan alussa tämä on kuitenkin muuttumassa. Oman haasteensa luo mayojen maailmankuvan ymmärtäminen ja halu nähdä länsimaisen lääketieteen oppien ohitse voidakseen sisäistää uudenlaisen terveyden ja tasapainon paradigman, jossa ihminen elää tietoisesti nyt-hetkessä henkimaailman ja päivä tietoisien maailman kanssa kunnioittaen kaikkia elollisia.

Mayalääketiedettä nykyaikana

Guatemalassa mayalääketieteen käyttöä pyritään edistämään nykyisin kansallisella ohjelmalla. Yucatanilla mayalääketiedettä koulutetaan muutamassa opistossa, mutta nämä mallit eivät ole saavuttaneet suurta suosiota. Perinteinen tapa koulutautua on toisen parantajan opissa ja tämä on edelleen yleisin tapa mayalääketieteen osalta. Osa näistä parantajista pitää parantajakoulua, jossa koulutetaan useampia opiskelijoita kerrallaan.

Meksikossa Chiapaksen alueella tapasin nuoren koulutettavan parantajan, joka oli kotoisin nimekkästä kylästä, josta tuli erinomaisia parantajia ja näkijöitä. Nuorella miehellä oli hieman karsastava katse, sillä sitä pidetään hyvänä ominaisuutena parantajalle edistämään näkijän kykyä. Olin käymässä hyvin varustetussa yrttiapteekissa ja nuori mies tuli kysymään tarvitsinko apua. Nämä yrttiapteekit ovat mitä moninaisempia runsaudensarvia, joista voi löytää kaikkea mahdollista parantamistarkoituksiin: kuivattuja kasveja, juuria, lehtiä, kukkia, luontaistuotteita purjeissa tai nesteinä, luonnollisia öljyjä, kasviuutteita, copalia tai hajupihkaa poltettavaksi, kalkkia maissitaikinaan, amuletteja ja energiamagneetteja, kynttilöitä alttareille ja rukouksiin, pyhää vettä toimituksiin, energisoituja suihkeita eri tarkoituksiin (suhde, raha, työ ym. ongelmat), kristalleja, eri värejä ja kokoisia

kynttilöitä eri tarkoituksiin, Guadalupen neitsyen ja pyhimysten patsaita, magian harjoittamisen välineitä ja Santa Muerte kultin välineitä. Nuori mies kertoi tekevänsä yhdeksän kuukauden harjoittelujaksoa yrttiapteekissa, jonka jälkeen palasi opiskelemaan opettajansa johdolla seuraavaa osa-aluetta. Vaihdoimme tietojamme kasvien vaikutuksista ja etsimme tarvitsemiani yrttejä. Hänestä on tarkoitus tulla jonain päivänä H-men, jos hän saa suoritettua opinnot hyväksytysti loppuun.

Toinen tuntemani ylipappi/parantaja sai oppia isältään ja veljeltään, jotka molemmat olivat arvostettuja h-meneitä. Tämä suku suojelee temppelienergioita ja samalla toimii parantajina.

Ch’ulel – elämänenergia, jumalallisen sielun virtaus

Kaikki alkuperäiskansat kuten mayat tunnistavat ja kunnioittavat elämänenergiaa sen kaikissa muodoissa. Kasveissa, puissa, kivissä, eläimissä ja ihmisissä virtaava elämänenergia on mayojen mukaan lähtöisin alkulähteestä. Koko maailmankaikkeus on värähtelevää energiaa, jossa virtaa sille tyypillinen Ch’ulel-energiavirta. Sitä on taloissa, vuorissa, lähteissä ja vesissä, pyhissä paikoissa, maassa tietyissä paikoissa, tähdissä ja aivan kaikkialla. Ch’ul tarkoittaa jumalallista tai sielua. Yucatanin mayojen mukaan Chanul on suojeleva voima, jonka henkilö voi jakaa villieläimen kanssa ja tätä kutsutaan joskus voimaeläimeksi. Kun lapsi syntyy, tämän yksilöllinen Ch’ulel alkaa virrata lapsessa ensimmäisellä sisäänhenkäyksellä. Samaan aikaan tälle syntyy henkitasolle chanul, joka voi toimia auttajana, kun tätä tietoisesti kutsutaan. Joillakin h-meneillä chanul on jaguaari ja osa näistä h-meneistä pystyy kulkemaan yössä jaguaariksi muuttuneena.

Koska Ch’ulel energia on kaikkialla, se ei voi olla erillisenä. Ch’ulel on läsnä jokaisessa tasossa, sillä keho, mieli ja henki ovat yhtä. Jokaisen energiatason ilmentymä on aivan yhtä tärkeä ihmisen terveydelle ja hyvinvoinnille, sillä niiden tasapainon kautta saavutetaan tasapainon tila eli onnellisuus. Samoin henkisen ja fyysisen todellisuuden välillä on vain ohut verho, jonka toisella puolen elävät mayojen henkiset auttajat. Henget ovat myös ch’ulelin ilmentymiä sekä ylläpitäjiä. Henget eivät ole jumalia, vaan toimivat alkulähteen oikeana kätenä. Mayoien elämänpuu Ceiba kuvaa todellisuuden kolminaisuutta. Juuret – alamaailma, jossa on yhdeksän tasoa, runko – todellisuus, jossa me elämme

ja latvus – ylämaailma, jossa on 13 tasoa. Yhdeksän hyväntahtoista henkeä asuvat yhdeksällä ensimmäisellä tasolla ja heidän ansiostaan pystymme elämään tässä todellisuudessa. Nämä henget ovat ne henkita-lisuoppaat, joilta useat H-menit saavat ohjausta ja apua parantaessaan.

Mayat näkevät parantamisen kaikkien osallisten yhteistyönä. Kun henget, kasvit, parantaja ja potilas tekevät yhteistyötä saadaan paras lopputulos. Mayoien mukaan todellista paranemista ei voi tapahtua, jos henkiä ja kasveja ei huomioida parantamisessa ja kunnioiteta asianmukaisella rukouksella/pyynnöllä.

Mayalääkäreiden mukaan Ch’ulel on ihmisellä veressä ja siksi veri on erinomainen väline diagnosoida fyysisiä ja henkisiä ongelmia. Mayaparantajat ovatkin ”pulsstitohtoreita.” Ensimmäinen toimenpide potilaan arvioinnissa on kuunnella ja tunnustella pulssia. Veri voi kertoa parantajalle onko kyseessä fyysinen vai henkinen ongelma, mitä keinoja parantamiseen tarvitaan ja mitä potilaalle on tapahtunut terveydentilan suhteen aikaisemmin.

Mayojen parantamisen henget

Ix Chel – mayojen lääketieteen, syntymän, kutomisen ja kuun jumalatar suojelee sairaita, lapsivuodetta, vastasyntyneitä, parantajia ja kasveja. Ix Chel on myös metsän ja metsän henkien suojelijatar. Itzamná on parantamisen jumala (hän joka parantaa), jonka avulla parantajat saavat yhteyden henkimaailmaan ja jonka avulla he parantavat. Ix Chel ja Itzamná esitetään kuvissa käärme päänsä päällä. Käärme on perinteinen lääketieteen symboli, mutta mayoilla se tarkoittaa myös ylipapin kykyä ottaa yhteyttä henkimaailmaan ja kykyä muuntaa energiaa/materiaa kuten käärmeekin luo nahkansa uudestaan.

Kasvien kunnioittaminen ja syklit luonnossa

Kaikki kolme maailmaa ovat yhteydessä nesteiden kautta, jossa Ch’ulel virtaa jatkuvasti. Kasveilla ja puilla Ch’ulel virtaa solunesteessä. Kaikki, mikä on peräisin äiti maasta, on elollista ja niillä on dueños/canan – suojelija. Mayaparantajille kasvit ovat eläviä olentoja ja kasveille ja niiden suojelijoille puhutaan ja niiltä pyydetään parantavia voimia.

Mayojen näkemys sairauteen ja paranemiseen

Jokaisen ihmisen keho-mieli-sydän-nawal (henki tai sieluminä) kokonaisuus näkee ja kokee sisäisen ja ulkoisen maailman omalla yksilöllisellä tavallaan ja vaikuttaa

sen mukaisesti läheisiinsä ja ympäristöönsä. Kun ihmisellä elämä menettää merkityksensä ja hän samalla unohtaa, että on osa kaikkeutta, on sairastuminen hyvin todennäköistä. Pelkotilat, suru läheisen menetyksestä, ilon menettäminen elämästä tai itseluottamuksen menetys ovat hyvin haitallisia terveydelle. Niiden vuoksi elämänenergia alkaa vetäytyä kehosta. Länsimainen lääketiede näkee näin syntyneet tilat erilaisina sairauksina. Mayoien maailmankuvan mukaan henkilö kadottaa silloin elämänpolkunsuuntaviivansa ja tarkoituksensa tässä maailmassa ja tasapainon vahingoittaminen aiheuttaa väijäämättä pessimismia, heikentynyttä immuniteettia ja vähitellen vakavia sairauksia. Mayaparantajan keskeinen tehtävä onkin palauttaa henkilö elämänpolulle Ch’umilal (=elämänpolkumme valo).

Maya-parantaminen

Mayat ymmärtävät ihmisen epätasapainotilan hyvin laaja-alaisesti. Samoin mayalääkäri ei odota että pelkkä lääke tai puhuminen auttaisi potilasta parantumaan. Parantajilla on käytössään monia keinoja ja toki erilaiset lääkkeet (kasvilääkkeet) kuuluvat niihin, mutta vaivan ja syyn mukaisesti käytetään usein monia keinoja.

Rukous tai pyyntö – on mayaparantajan tärkein työkalu. Pyyntö tulee tehdä koko sydämellä, haluten auttaa aidosti, jolloin pyyntö on voimakas väline. Rukous on tietty ääni, joka lauletaan melkein kuiskaten. Ne siirtyvät parantajalta toiselle ja niitä arvostetaan. Rukous kuljettaa Ch’ulelin näkyvästä näkymättömään maailmaan. Parantamisprosessissa rukous sanotaan yhdeksän kertaa.

Sielun palauttaminen potilaalle on H-menin tehtävä ja hän matkaa henkimaailmaan, jossa etsii syytä ongelmaan ja tuo takaisin hävinneen Ch’ulelin parantamaan potilasta. Kaikki parantajat eivät tee henkimatkaa, vaan käyttävät toisia menetelmiä kuten unia, rukouksia ja sastunian sielun palauttamiseen.

Lääkekasvit/xiv – ovat tärkeä osa parantamista. Kasvit kerätään ja valmistetaan rukouksen kanssa joka lisää niiden parantavaa vaikutusta.

Pulssin ottaminen – mayaparantajat tuntevat 18 eri pulssia. He kuuntelevat pulssin voimakkuutta, syvyyttä, nopeutta, rytmiä, paikkaa ja virtausta. Tämä vastaa hyvin paljon kiinalaisen lääketieteen tuntemusta pulssista, mutta mayat vievät pulssidiagnoosin vielä pidemmälle käyttäen sitä hoitoon. Mayaparantaja sanoo rukoukset suoraan potilaan pulssiin ranteissa ja nilkoissa.

Yrttikylvyt – mayojen mukaan vesi on ch’ulel-eliksiiri, joka virkistää ja puhdistaa

keho. Yrttikylvyissä yhdistyvät yrttien ja veden parantavat voimat ja ne voivat imeä pois kivun, pelon ja ahdistuksen. Tavallisesti käytetään 3, 4 tai 9 kylvyn sarjoja. Käytössä on myös höyrykylpy naisten vaivoissa.

Hieronta – melkein kaikki mayaparantajat käyttävät hierontaa ja terapeutista kosketusta hoidoissaan. Luiden paikoilleenasettajalla on syvähierontatekniikka, jolla luut saadaan paikoilleen ja hoidetaan vaurioituneita niveliä. Hierojat/sobaderat ovat erikoistuneet koko kehon toimintakuntoon. Mayavatsahieronta on ainutlaatuinen ja tehokas menetelmä vatsan alueen, naistenvaivojen ja eturauhasen ongelmien hoitoon. Monissa naisten vaivoissa kohtu on poissa paikaltaan ja kun se palautetaan oikealle paikalleen vaivat poistuvat. Monet mayanaiset osaavat tehdä itselleen kohtuhierontaa.

Neuvonta - erilaisten huolien ja elämäntilanteiden ratkaisua, jotka aiheuttavat monia sairaustiloja

Huumori – liialliset huolet ja ajatukset sekä nykyajan stressi aiheuttaa monelle ahdistusta ja masennusta. Huumorin palauttaminen elämään vie mukanaan monia vaivoja.

Ventosa – kuumuuden ja imun avulla tehty eräänlainen kuivakuppaus.

Pinchar – maya-akupunktio

Sastun – valon kivi – ainoastaan h-menillä on käytössään sastun. Sen avulla hän voi ottaa yhteyttä henkimaailmaan ja saa tarvitsemiaan tietoja. Sastun kulkee usein perintönä h-meniltä tämän oppilaalle.

Rituaalit, seremoniat ja henkioppaat – ovat monien h-menien ja parantajien käytössä. Jokaisella parantajalla on omat oppaansa, jotka voivat neuvoa mm. unien, näkyjen tai sastunin välityksellä.

Unet – Uninäyt – väline, joka ohjaa ja opettaa parantajia. Mayahenget kommunikoiivat mielellään unien välityksellä. Parantaja voi nähdä hoito-ohjeet unessa, jopa ennen asiakkaan saapumista.

Disafumado – suitsuke – elämän olemus – sielutuoksuolemus – joistain kasveista saadaan Ch’ulel esiin kun niitä poltetaan. Mayat käyttävät kopaalipuun pihkaa henkisten tilojen hoidossa. Kopolin lisäksi voidaan polttaa mm. rosmariiniä.

Amuletit – monenlaisia esineitä joiden tarkoituksena on suojata kantajaansa kateudelta, huonolta onnelta ja kaikenlaisilta negatiivisilta energioilta.

Artikkeli jatkuu

sivulla 23:

Henkiset opastajat, Mayoien parantajat.

Seuraavassa lehdessä: mayojen kasvilääkintää sekä käsitystä psyykkisistä ongelmista ja henkisestä paranemisesta.